

**Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 3 hallituksen esityksestä
laeiksi asevelvollisuuslain ja eräiden asevelvollisuuden suorittamiseen
liittyvien lakien muuttamisesta**

Eduskunta on 15 päivänä syyskuuta 1992 lähettänyt puolustusvaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 133 laeiksi asevelvollisuuslain ja eräiden asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvien lakien muuttamisesta.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina hallitusneuvos Pekka Pitkänen ja vanhempi hallitussihteeri Seppo Kipinoinen puolustusministeriöstä, asessori Kalervo Artema, lääkintäkenraalimajuri Kimmo Koskenvuo ja osastopäällikkö, eversti Pentti Lehtimäki pääesikunnasta, hallitusneuvos Mauno Lindroos sosiaali- ja terveysministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Matti Lahti ja lainsäädäntöneuvos Veli-Pekka Viljanen oikeusministeriöstä, toimistopäällikkö Matti Ilonen ja nuorempi hallitussihteeri Eeva-Liisa Hiltunen työministeriöstä, kehittämisspäälikkö Martti Kekomäki sosiaali- ja terveyshallituksesta, eversti Pekka Teljamo Kaakkois-Suomen sotilasläänin esikunnasta, eversti, tykistöprikaatin komentaja Raimo Kaukonen Niinisalon varuskunnasta, varapuheenjohtaja, everstiluutnantti Pentti Väänänen Upseeriliitto ry:stä, yleissihteeri Antti Kymäläinen Päälystöliitto ry:stä, puheenjohtaja Tapio Määttä Suomen Varusmiesliitto ry:stä sekä filosofian ylioppilas Thomas Hackman Aseistakieltytyjäliitto ry:stä. Lisäksi valiokunta on pyytänyt ja saanut kirjallisen asiantuntijalausannon eduskunnan oikeusasiamieheltä Jacob Södermanilta.

Hallituksen esitys

Puolustusvoimissa siirrytään uuteen hallinto- ja johtamisjärjestelmään vuoden 1993 alusta. Uudessa organisaatiossa sotilasläänien esikunnille siirtyvät muun muassa nykyisten sotilaspiirien asevelvollisuusasioiden käsittelyyn ja ratkaisemiseen liittyvät tehtävät. Asevelvollisuuslakia

ja Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annettua lakia (645/85) ehdotetaan muutettavaksi siten, että sotilaspiirin esikuntaa ja sotilaspiirin päällikköä koskevat tehtävä- ja toimivaltasääntelyt muutetaan koskemaan sotilasläänin esikuntaa ja sotilasläänin komentajaa. Osittain uuteen hallinto- ja johtamisjärjestelmään siirtymiseen, osittain niukkojen sotilaslakimiesresurssien tarkoituksenmukaisen käytön varmistamiseen liittyen ehdotetaan muutosta sotilasoikeudenkäyntilakiin. Hallitus ehdottaa alioikeuksien sotilasjäsenen valintaan liittyviä tehtäviä siirrettäväksi sotilasläänin komentajalta maanpuolustusalueen komentajalle.

Sotilasopetuslaitoksia koskevien säännösten uudistumisesta johtuen asevelvollisuuslakiin ehdotetaan lisättäväksi perussäännökset varusmiehille reservin upseereiksi ja aliupseereiksi annettavasta koulutuksesta. Lakiin ehdotetaan lisäksi säännöstä perusteista, joilla asevelvolliselle määrättyä, vähimmäisaikaa pitempää palvelusaikaa voidaan lyhentää. Asevelvollisuuslakia ehdotetaan muutettavaksi myös niin, että se mahdollistaa nostoväkeenkin kuuluvan osallistumisen vapaaehtoisin harjoituksiin.

Hallitus ehdottaa asevelvollisuuslain 44 §:ään säännöstä, jonka mukaan varusmiehille pakottavista henkilökohtaisista syistä myönnettyjä lomia ei lueta palvelusaikaan kuuluviksi. Tarkoituksena on ohjata varusmiehet käyttämään ensin ilman erityistä syytä myönnettävät henkilökohtaiset lomat, joita on oikeus saada 14—16 vuorokautta, ja vain pakottavissa tapauksissa turvautumaan palvelusajan pidennyksen aiheuttavaan lomaan.

Vuoden 1992 alusta voimaan tulleen siviilipalveluslain mukaan siviilipalvelukseen pääsy edellyttää asevelvollisen uskonnolliseen tai eettiseen vakaumukseen perustuvia vakavia omantunnon syitä. Asevelvollisuuslakia ehdotetaan muutettavaksi tältä osin vastaamaan siviilipalvelusla-

kie sisällyttämällä siihen mainittu lisäedellytys aseettomaan palvelukseen pyrkiville. Lisäksi aseellista tai aseetonta palvelusta suorittavan varusmiehen siviilipalvelukseen hakeutumismenettelyä halutaan selkeyttää siten, että siviilipalvelukseen hakeva varusmies on välittömästi kotiutettava puolustusvoimista. Siviilipalveluslain samaa asiaa koskeva 60 § ehdotetaan kaksinkertaisen sääntelyn poistamiseksi kumottavaksi.

Eräisiin lakeihin, esimerkiksi lakiin terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa, ehdotetaan lisäksi tehtäväksi muun lainsäädännön uudistamisesta johtuvia tarkistuksia.

Valiokunnan kannanotot

Puolustusvaliokunta pitää useita hallituksen esitykseen sisältyviä ehdotuksia lähinnä teknisinä, aiemmin tehdyistä ratkaisuista seuraavina muutoksina. Saamiensa selvitysten pohjalta valiokunta on esitystä käsitellessään kiinnittänyt erityistä huomiota varusmiesten lomajärjestelyihin, varusmiesten poliittiseen osallistumisoikeuteen ja vähimmäisaikaa pitemmän palvelusajan lyhentämiseen. Varusmiesten vapaa-aikaa on lisätty vuoden 1992 alusta käyttöön otetulla järjestelyllä. Palvelus- ja vapaa-aikajärjestelyn uudistus on merkinnyt vapaa-ajan lisääntymistä viikonloppuihin liittyen noin 10—14 vuorokaudella. Varusmiesten lisääntynyt vapaa-aika on valiokunnankin mielestä perusteltua ottaa huomioon lomasäännöksiä muutettaessa. Valiokunta on kuitenkin pitänyt kohtuuttomana, että varusmies esimerkiksi läheisen omaisensa vakavan sairastumisen vuoksi käyttämänsä muuttaman päivän loman johdosta joutuisi suorittamaan ylipalvelua. Tätä kohtuuttomuutta ei voida välttää hallituksen esityksessä mainitulla palvelustehtävistä vapauttamisella. Valiokunta on sisällyttänyt asiaa koskevan sääntelyn asevelvollisuuslain 5 a §:ään. Lähiomaisella tarkoitetaan tässä laissa samaa, mitä sotilasavustuslain (566/48) 2 §:ssä on säädetty omaisesta, ja lisäksi asevelvollisen kanssa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävää henkilöä.

Valiokunta toteaa, että varusmiesten poliittiseen osallistumiseen liittyviä ongelmia ei ole mahdollista ratkaista tämän lainsäädäntöhankkeen yhteydessä. Sotilaiden perusoikeuksien mahdollinen parantaminen edellyttää rikoslain 45 luvun 26 §:n muuttamista. Asevelvollisuuslain

50 a §:n 1 momentin tarkoituksena on parantaa sotilaiden poliittisia osallistumisoikeuksia siitä, mitä ne olisivat pelkästään rikoslain nykyisen säännöksen nojalla. Niin kauan kuin rikoslakia ei muuteta, on asevelvollisuuslain sisältämä eräänlainen luvanmyöntämisautomaattikka valiokunnan mielestä välttämätön, jotta varusmiesten riittävä osallistumisoikeus voidaan turvata.

Vähimmäisaikaa pitemmän palvelusajan lyhentäminen säilytetään hallituksen esityksessä harkinnanvaraisena tapauksissa, joissa koulutus joudutaan keskeyttämään terveydellisistä tai muista, varusmiehestä riippumattomista syistä. Valiokunta lähtee kuitenkin siitä, että 33 §:n 5 momentissa mainitut perusteet pääsääntöisesti aiheuttavat vähimmäisaikaa pitemmän palvelusajan lyhentämisen 240:een tai eräissä tapauksissa 285 päivään, mistä poiketaan ainoastaan varusmiehen suostumuksella.

Valiokunta on lisäksi saamansa selvityksen perusteella puuttunut asevelvollisuuslain 12 §:ssä esitettyihin perusteisiin, joilla asevelvollinen voidaan vapauttaa kokonaan asevelvollisuuden suorittamisesta, poistamalla kehitysvammaisuudesta määreen ”älyllinen”. Samoin se on selvyyden vuoksi täydentänyt asevelvollisuuslain 45 §:n 3 momenttia viittauksella Suomea velvoittaviin kansainvälisiin sopimuksiin.

Terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain 5 §:n 1 momentissa, jota ei ehdoteta muutettavaksi, on todettu, että puolustusvoimien terveydenhuoltovastuulla oleville annettavat 3 §:ssä tarkoitetut terveydenhuoltopalvelut ovat maksuttomia. Valiokunta on selvittänyt 5 §:n 2 momenttia viittauksella 1 momenttiin. Esityksessä ehdotetaan edelleen, että potilailta perittävien maksujen osalta viitattaisiin erikoissairaanhoidon nojalla annettuihin maksuasetuksiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista on kuitenkin annettu erillinen laki ja asetukset, joihin myös tässä yhteydessä tulisi viitata.

Edellä esitettyyn ja hallituksen esityksen perusteluihin viitaten valiokunta kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät 2., 4. ja 5. lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomina ja

että hallituksen esitykseen sisältyvät 1. ja 3. lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki

asevelvollisuuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 15 päivänä syyskuuta 1950 annetun asevelvollisuuslain (452/50) 53 §:n 3 momentti, muutetaan 5 a §:n 1 momentti, 7 §:n 1 ja 3 momentti, 12 §, 16 §:n 2 momentti, 18 §, 20—22 §, 23 §:n 1 ja 2 momentti, 24 §, 25 §:n 1 momentti, 27 §:n 1 ja 2 momentti, 30 ja 31 §, 33 §:n 1 ja 2 momentti, 34, 36 a ja 36 c §, 36 d §:n 1 momentti, 36 f §:n 1 ja 3 momentti, 37 §:n 1 ja 2 momentti, 38 §:n 1 momentti, 42 §, 42 a §:n 2 ja 3 momentti, 44 §, 45 §:n 1 ja 3 momentti sekä 50 §,

sellaisina kuin niistä ovat 7 §:n 1 momentti, 25 §:n 1 momentti, 34, 36 a ja 36 c §, 36 d §:n 1 momentti, 36 f §:n 1 ja 3 momentti, 37 §:n 1 momentti (poist.), 42 a §:n 2 ja 3 momentti ja 45 §:n 3 momentti 30 päivänä joulukuuta 1991 annetussa laissa (1728/91), 16 §:n 2 momentti ja 42 § 6 päivänä huhtikuuta 1966 annetussa laissa (221/66), 18 § ja 23 §:n 2 momentti osittain muutettuna 23 päivänä joulukuuta 1988 annetulla lailla (1169/88), 5 a §:n 1 momentti, 23 §:n 1 momentti, 27 §:n 1 ja 2 momentti ja 31 § viimeksi mainitussa laissa, ja 44 § muutettuna 25 päivänä maaliskuuta 1983 annetulla lailla (325/83) ja mainitulla 30 päivänä joulukuuta 1991 annetulla lailla, sekä

lisätään lakiin uusi 17 a § ja 23 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainituilla 23 päivänä joulukuuta 1988 ja 30 päivänä joulukuuta 1991 annetuilla laeilla, uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 ja 4 momentti siirtyvät 4 ja 5 momentiksi, 33 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 23 päivänä joulukuuta 1988 annetulla lailla, uusi 5 momentti sekä 45 §:ään, sellaisena kuin se on osittain muutettuna mainitulla 30 päivänä joulukuuta 1991 annetulla lailla, uusi 7 momentti seuraavasti:

5 a § (Uusi)

Palveluksen tarkoituksenmukaista järjestämistä varten asevelvollisen tulee olla paikalla silloin, kun häntä ei ole sairauden, loman tai muun vastaavan syyn taikka lähiomaisen vakavan sairastumisen tai kuolemantapauksen vuoksi erikseen vapautettu palvelustehtävistä.

7 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

12 §

Jos asevelvollisella kutsunnassa tai muuten suoritettussa tarkastuksessa havaitaan sellainen vaikea ruumiinvika, parantumaton sairaus tai (poist.) kehitysvammaisuus, että häntä ei missään oloissa voida käyttää palvelukseen, vapautetaan hänet kokonaan asevelvollisuuden suorittamisesta.

16, 17 a, 18, 20—25, 27, 30 ja 31 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

33 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

— — — — —
Jos asevelvollisen 1—3 momentissa tarkoitettu koulutus asianomaisella kurssilla tai koulutusjaksolla joudutaan keskeyttämään terveydellisistä tai muista, asevelvollisesta itsestään riippumattomista syistä, on asianomaiselle 5 §:n mukaan määräytynyt pitempi palvelusaika hänen suostumuksellaan lyhennettävä 240 tai 285 päivään siten kuin siitä asetuksella säädetään.

34, 36 a, 36 c, 36 d, 36 f, 37, 38, 42, 42 a ja 44 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

45 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

— — — — —
Suomen kansalaiseksi otetun ulkomaan kansalaisen, joka on siinä maassa suorittanut asevelvollisen rauhanaikaisen palvelusvelvollisuuden tai osan siitä, voi pääesikunta hakemuksesta

kokonaan tai osittain vapauttaa varusmiespalveluksesta rauhan aikana. Samoin edellytyksin voi pääesikunta hakemuksesta kokonaan tai osittain vapauttaa varusmiespalveluksesta rauhan aikana Suomen kansalaisen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus. Pääesikunta voi edellä säädettyistä edellytyksistä riippumatta lisäksi erityisestä syystä hakemuksesta vapauttaa varusmiespalveluksesta rauhan aikana Suomen kansalaisen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus, jos asianomaisen varsinainen asunto ja koti ei ole Suomessa eikä hänellä ole tosiasiallisia siteitä

Suomeen. Suomen kansalaisen, jolla on myös toisen valtion kansalaisuus, asevelvollisuudesta on lisäksi voimassa, mitä Suomea velvoittavista kansainvälisistä sopimuksista johtuu.

(7 mom. kuten hallituksen esityksessä)

50 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

3.

Laki

terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain 3 ja 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan terveydenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa 20 päivänä maaliskuuta 1987 annetun lain (322/87) 3 §:n 1 momentti ja 5 §:n 2 momentti, näistä 3 §:n 1 momentti sellaisena kuin se on 23 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1170/88), seuraavasti:

3 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

maksut määräytyvät sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/92) ja asetuksen (912/92) mukaisesti.

5 §

Puolustusvoimien sairaaloissa *muilta kuin 1 momentissa tarkoitetuilta* potilailta perittävät

Voimaantulosäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 12 päivänä marraskuuta 1992

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lamminen, varapuheenjohtaja Laakso, jäsenet Kasurinen, Korva, Laitinen, Laivoranta, A. Ojala, Pykäläi-

nen, Rauramo, Rimmi, Rossi, Seivästö, Westerlund (osittain) ja Vihriälä sekä varajäsen Saapunki.

Vastalause

Mielestämme perusteluna aseettomaan tai siviilipalvelukseen siirtymiselle pitää riittää vakuumukseen perustuvat vakavat omantunnonsyyt. Se, että eduskunta on muuttanut siviilipalvelussa uskonnollisia ja eettisiä omantunnonsyitä perusteiksi aseellisesta palveluksesta vapautumiselle, ei mielestämme ole oikea perustelu lisätä vastaavaa mainintaa käsittelyssä olevaan 1. lakiehdotukseen. Lakiehdotuksen 34 § tulisiikin hyväksyä siinä muodossa kuin se on voimassa olevassa laissa. Suomea sitovat jo tällä hetkellä ihmisoikeussopimusten määräykset, jotka sääntelevät omantunnon- ja uskonnonvapautta sekä syrjintäkieltoa.

Edellä esitetyn perusteella ehdotamme,

Helsingissä 12 päivänä marraskuuta 1992

Tuija Maaret Pykäläinen
Eila Rimmi

Anna-Liisa Kasurinen

että valiokunnan mietintöön sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin valiokunnan mietinnön mukaisina lukuun ottamatta 1. lakiehdotuksen 34 §:ää, joka hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

34 §

Asevelvollisen vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa sekä sellaisten asevelvollisten palvelusvelvollisuudesta, jotka (*poist.*) vakuumukseen perustuvien vakavien omantunnonsyiden vuoksi on vapautettu aseellisesta palveluksesta rauhan aikana ja määrätty hakemuksestaan siviilipalvelukseen, säädetään erikseen.

Arja Ojala
Reijo Laitinen

